

חלקי הדיבר

חלקי הדיבר הם תבניות דקדוקיות (דקדוק = ענף הלשון העוסק במבנה המילה). למילים המשתייכות לכל תבנית יש תכונות משותפות השונות מהתכונות של התבניות האחרות . ארבע התבניות הבסיסיות הן שם-עצם, שם-תואר, פועל, תואר הפועל.

שם-עצם	שם-תואר	פועל	תואר הפועל
ניתן להוסיף את ה' הייחוד			
(ה)ספר	(ה)מעניין	לפועל יש נטיית זמן ואף כתבתי, כותבים, תכתבו	תואר הפועל מתאר את הפועל מבחינות שונות: זמן, מקום, אופן וכדומה.
(ה)שחקן	(ה)מוכשר		
(ה)עבודה	(ה)קשה	הזמנים במערכת הפועל: עבר, הווה, עתיד, ציווי	תה"כ מוסיף נטיית זמן, אף ושייכות ולא ניתן להוסיף לו את ה' הייחוד
צורות יחיד ורבים (מספר)			
כיסא – כיסאות	גדול – גדולים	כינויי הגוף: אני – מדבר/ת אתה – נוכח את – נוכחת אתם – נוכחים אתן – נוכחות הוא – נסתר היא – נסתרת הם – נסתרים הן – נסתרות	זמן: אז, פה, עכשיו, אתמול, שלשום מקום: פה, שם אופן: היטב, במהירות, ביעילות
מגדל – מגדלים	ישר – ישרים		
זיכרון – זיכרונות	טיפש – טיפשים	שם הפועל שם-הפועל הוא צורה פועלית ללא נטיית זמן או גוף.	
צורות זכר ונקבה (מין)		לפני שם-הפועל ניתן להוסיף את המילים "הכו" ו"ותר"	
הסוס שלי = סוסי	גדול – גדולה	שם הפועל הוא צורה פועלית ללא נטיית זמן או גוף.	
העניין שלהם = עניינם	ישר – ישרה		
הזיכרון שלנו = זיכרונו	טיפש – טיפשה	לפני שם-הפועל ניתן להוסיף את המילים "הכו" ו"ותר"	
הסוסים שלי = סוסיי	*שימו לב, לשם-התואר ארבע צורות: יחיד, יחידה, רבים רבות		
העניינים שלהם = ענייניהם	ניתן לצרף את המילים "הכו" ו"ותר"		המילים "יכולתי" לאהוב "יכולתי" לחשוב "יכולתי" להסביר "יכולתי" לזכור "יכולתי" לקום
הזיכרונות שלנו = זיכרונותינו	אני גדול יותר ממך. אני הכי חכם. *לזה קוראים ערך היתרון וההפלגה		

חלקי הדיבר

כיצד מזהים? (תזכורת)

לשם-עצם ניתן להוסיף את ה' היידוע [הַסְפָּר] או להוסיף לו כינוי שייכות [הספר שלי] או כינוי קניין [ספרי].
 לשם-תואר ניתן להוסיף את ה' היידוע [הַמְעַנֵּן] או להצמיד לו את המלים **יותר** או **הכי** [מעניין יותר].
 לפועל יש זמן (אתמול, עכשיו, מחר) ויש גוף (אני, אתה, אתם, הוא...) [ספרנו, מתעניינים, ספרו]

א. קראו את הקטע שלפניכם. סמנו בריבוע את **שמות-העצם**, במעגל את **שמות-התואר** ובשני קווים את **הפעלים**.

קיימות סיבות שונות לכך שבני אדם מספרים לעיתונים "סודות מהחזר". הסיבה היפה והחיובית היא הרצון לתקן. אנשים אמיצים שאינם מוכנים לחיות שותפים למעשה פסול, מנסים להביא לתיקון המעשה בכוחות עצמם, ואם אינם מצליחים הם מבקשים עזרה מהעיתון כאשר מעשה פסול נחשף לעין הציבור באמצעות כלי התקשורת, קיים סיכוי גדול שיתוקן. הפעולה הזאת היא אחד מן התפקידים החשובים של אמצעי התקשורת
 מתוך: "לקרוא עיתון... ועוד איך", מט"ח, 1996

ב. הפוך כל פועל לשם-עצם מתאים (שם פעולה) ולהפך בהתאם לדוגמה. הַלְכֵתִי : הַלְכָה ; הַתְעַמְלוּת : הַתְעַמְלָה

_____	הַתְנַגְדְתִּי	_____	שְׁמִיכָה
_____	אוֹכְלִים	_____	נְדִידָה
_____	הַתְאַהֲבָתָם	_____	הַשְּׁפָלָה
_____	תְּקַשִּׁיבוּ	_____	הַקְרָאָה
_____	קִמְטָה	_____	סְדוּר
_____	יְגַדֵּל	_____	בְּטוֹל
_____	נִסְגָּר	_____	הַתְלַהֲבוּת
_____	מִתְעַסְקֵת	_____	הַסְתַּעְרוּת

ג. בכל משפט או צמד משפטים מילה זהה. רשום מעל כל מילה בכל צמד מהו חלק הדיבר שלה.

1. כל אחד מן **המשתתפים** ישחק בתורו.
2. מדוע אתם לא **משתתפים** במשחק?
3. קבלו נא את **מנהל** בית-הספר.
4. אני **מנהל** לך את העניינים.
5. המדען **מוהל** את החומצה במים.
6. לברית המילה של אחי הזמנו **מוהל** ידוע.
7. שמי אינו **מצוין** ברשימה.
8. זהו רעיון **מצוין**.
9. הטקס היה **מרשים** ביופיו.
10. הוריד **מרשים** לך לשוב בשעה מאוחרת.
11. זהו **שיר** מקסים, **שיר** לי אותו שוב פעם, בבקשה!
12. החיילים משרתים ב**מוצב** בחרמון.
13. הפסל **מוצב** בכיכר העירייה.

ד. חבר 3 משפטים נוספים משלך בהם מילה זהה תשמש כשני חלקי דיבר שונים.

ה. סמן במעגל את חלק-הדיבר יוצא-הדופן ורשום את המשותף לכל השאר.

1. נפוץ נפץ נפץ נפץ : המשותף: _____
2. חשוב מהיר נחמד ימהר : המשותף: _____
3. ידידות ידית דלת כסא : המשותף: _____
4. חלצה חרות צלחת נר : המשותף: _____
5. שלטנו שלטים שלטון שליטה : המשותף: _____
6. חמור שביר ישבר יפה : המשותף: _____
7. חשבתי חשבתי לחשב חשבו : המשותף: _____
8. לטעות לטעת לטעת לענת : המשותף: _____
9. לאט מהר מהיר במהירות : המשותף: _____

ו. הקף במעגל את שמות-הפועל בלבד. הפוך כל שם-פועל שהקפת לפועל אמתי (בעל זמן וגוף).

לתפס	תפסות	לקחת	לקחת	לשגע	להכעיס
לדעת	לדעתי	לעגתי	ללעג	לזכר	להזכיר
לזכר	לראות	לראיה	להראות	לכבות	לכבוד
להבריא	לבריאות	לבשתי	להלביש	לבוש	ללבוש

ז. לפניך רשימת מילות. רשום מ"י מעל מילות היחס ו-מ"ק מעל מילות הקישור.

זכרו: מילות היחס ניתנות בד"כ להטייה, מילות הקישור כלל לא.

גם	על	בין	עם	אבל	לפיכך
אולם	את	מתחת	לפני	לכן	ב
אחר	אצל	מן	ו	ל	אך

ח. לפניך שתי כותרות מן העיתון. הכותרות בנויות מצירופים.

@חסימת כבישים @שיבוש מהלכי חיים

1. הפוך כל צירוף למשפט.
2. מה השתנה במעבר הזה מצירוף למשפט.

